

encia, a látható egység helyett az egyházi hagyományok növekedésére, szükség elismerésére, a kölcsönös tanulásra megfogadásra összpontosít, a sokféleség eszt szorgalmazza" (Paul MURRAY-re ford.). Ford. ZK.

in K. Wood: „Walter Kasper on the Church”, *Ecclesiology* 14 (2018) 203–211 (2010). Kasper azon felvetésére válaszolva, a szinodalitás elsősorban episzkopális. A egyházak eucharisztikus kommuniójában a helyi közösségekben, regionális szinten, a egyházak közösségében, valamint az egye- egyház szintjén (Ravenna 10, 17) az egyházban foglalja az összejövő, úton az egész népet (ők ezért *szünodoi*). A szinodalitás/konciliaritás Isten népe jellegű, még mielőtt a hierarchiáé lenne. A szinodalitás fosztja meg a püspököt a tanítóhivatali, a szinodalitás szerepétől, az egyházban, nem az (előttr).

modal Church 2, 12 (a keresztségből az mindenki részesedik az evangelizáció (szinodalitásból), 13 (a keresztségben kapott Szent- Szentlélekkel Isten népe nem tévedhet a kérdésekkel kapcsolatban).

modal Church 5, 9, 29.

modal Church 2, 6 (a hatalommal való szembenállás ellen).

C SERMELY PÉTER

A SZINODALITÁS MINT HÁLÓZATOS SZÜKSÉGSZERŰSÉG

Előadásomban elsősorban a hálózatkutató professzor fog beszélni belőlem és nem az evangélikus lelkész, mivel úgy érzem, hogy a hálózatos szemlélet fontos gondolatokat adhat hozzá a szinodalitás értelmezéséhez.

A HÁLÓZATOK JELENTŐSÉGE ÉS ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

Miért váltak olyan népszerűvé a hálózatok a tudományban és a közgondolkodásban az elmúlt évtizedekben? Azért, mert ennek az egyszerű módszertannak a segítségével az emberi aggyal is megérthetővé vált a nagyobb közösségek működése. Néhány évtizeddel ezelőtt még nem volt sok olyan adatsorunk, amelyet hálózatos módszerrel elemezni lehetett – vagy kellett volna. Mára azonban elöntöttek minket az adatok. Az emberi agy munkamemóriája azonban végtelenül kicsi. Csak 4, 5 vagy 6 információ párhuzamos kezelésére elég az agyunk. (A hölgyek agya többet, az urak agya kevesebbet tud kezelni.) A hálózatos megközelítés erre, az általunk is megérthető, néhány fontos információra szűkíti le azt a rengeteg adatot, amelyet az emberi agy már nem lát át. Az információk összességének egyben látása Isten privilégiuma. Mi majd csak a színről színre látásban leszünk képesek erre.

Van a hálózatos megközelítésnek azonban egy másik haszna is. Az elmúlt évtizedekben kiderült, hogy bármilyen nagyobb közösséget írunk le hálózatosan, egyforma általános tulajdonságokra jutunk. Ilyen hálózatos közösség lehet a fehérjék közösségeként alkotott sejt, az idegsejtek közösségeként alkotott agy, vagy a hívők közösségeként alkotott egyház. Kérem, hogy a biológiai példákat higgyék el nekem, azokkal a jelenlévőket az előadásomban untatni nem fogom. Számomra az ember által megtapasztalható világnak ez a hálózatos egysége a teremtés gyönyörű egységének a szimbóluma. Melyek ezek az általános hálózatos tulajdonságok? Bevezetésként csak egyet említek meg ezek közül: a kisvilágságot (*small-worldness*). Előadásom központi részében három másik olyan általános hálózatos jellemzőt fogok elemezni: a hálózatos csoportok közötti hidakat (*network bridge*), a hálózat magját (*network core*) és perifériáját, valamint a hálózat hierarchiáját, amelyek általa-

kulása mind-mind segíti a szinodalitást. Ezek az átalakulások mind-mind általánosan is az innováció és az együttműködés forrásai az egész teremtett világban.

A HÁLÓZATOK SZOROS ÖSSZEKÖTÖTTSEGE: A KISVILÁGSÁG

A hálózatokat alkotó részek, tudományos szóval: a nódusok (angolul: *nodes*) nagyon jól össze vannak kötve egymással. Ezt úgy is mondhatjuk, hogy a hálózatok világa kicsi világ. Két nódust egymástól átlagosan csak 6 lépés távolság választ el – ami ma már inkább 4-re csökkent. Ezt a néhány lépésnyi hálózatos távolságot először egy magyar író, Karinthy Frigyes írta le 1929-ben. Karinthy Frigyes történetének a kérdése az volt, hogy hány ismerős láncolatán keresztül lehetne szívességet kérni az akkori svéd királytól? A válaszban azt használták ki az 1929-es budapesti úri társaság tagjai, hogy az akkori svéd király közismerten jó teniszező volt. Azaz: ha valaki játszott már egy világhírű teniszjátékossal, az a világhírű teniszjátékos jó eséllyel játszott már a svéd királlyal is. Hálózatos egyetemi előadásaimon a diákjaimnak azt a kérdést szoktam feltenni, hogy hány lépésre vannak hálózatosan Ferenc pápától. A válasz az, hogy maximum 3, hiszen most már ismernek engem, én pedig sok olyan embert ismerek, akik Ferenc pápát jól ismerik – és hadd tegyem ehhez hozzá, hogy a mai konferenciával ez a szám számottevően gyarapodott...

Miért van arra szükség, hogy a hálózatokat alkotó elemek, a nódusok ilyen szorosan össze legyenek kötve? Ennek a szoros összekötöttségnek a magyarázata az információ-továbbítás hatékonyságában kereshető. Emlékezzünk vissza a kisgyermekkorunk egyik kedves játékára: a fülbe-súgós játékra. Ha az előadásomat csak úgy lehetne ebben a teremben továbbadni, hogy én belesúgom az első sorban ülő fülébe, és ő továbbbesúgja a szomszédjának, akkor, mire az üzenet a következő sorba elérne, már valami teljesen mást adnának át egymásnak az ott ülők, mint ami valójában elhangzott. Pedig az még csak a második sor lenne...

NÖVEKVŐ INNOVÁCIÓ A SZINODALITÁSBAN I.: HÁLÓZATOS HIDAK

A szinodalitáshoz legjobban kapcsolódó hálózatos fogalmak közül hármat említek előadásomban. Az első a hálózatos csoportok közötti hidak, a második a hálózat magja és periferiája, a harmadik és utolsó pedig, a hálózatban tapasztalható hierarchia lesz.

Kezdjük a hálózatos csoportokkal. A hálózatokban a csoportokat úgy definiáljuk, hogy a csoport tagjait az átlagosnál sűrűbb kapcsolatrendszer köti össze egymással. Más módon fogalmazva ugyanezt: az a kapcsolatrendszer, amely két egymással szomszédos csoportot összeköt, a csoportokon belüli kapcsolatrendszerénél ritkább. Nagyon fontosak tehát azok a nódusok, amelyek két, szomszédos hálózatos csoportot kötnek össze egy-

mással. Azért fontosak, mert kevés van belőlük. Ezeket a csoport-összekötőket „network bridge”-eknek, azaz *hálózatos hidak*nak is szoktuk nevezni. Ezek a hidak közvetítik az egyik csoport tudását a szomszédos csoportba. Az ilyen tudás igen sokszor a szomszédos csoport számára új tudás, azaz innováció. A hálózatos hidakat „gatekeeper”-eknek, azaz *kapuőr*zőknek is szokták hívni. Ők döntenek el ugyanis, hogy melyik információ megy át a szomszédos csoportba, és melyik nem. Úgy is mondhatnám, hogy a hálózatokban ezek a kapuőrzők mondják ki a „Nihil obstat”-ot.

Más hasznuk is van azonban a hálózatos hidaknak: növelik az együttműködést, az egyetértést a csoportok között. A hálózatok csoportjai lehetnek egymástól jól elválasztottak: ilyenkor kevés hálózatos híd van közöttük. Előfordulhat azonban az is, hogy a hálózatos csoportok közötti hidak száma nő. Ilyenkor két szomszédos hálózatos csoport átfedése is nő. Ez a konferencia is növeli az egyház hálózatos csoportjai között lévő átfedéseket. Belátható az is, hogy a szinodalitás általában véve is növeli az egyház csoportjai közötti átfedéseket, és így növeli az innovatív gondolatokból formálódó új egyetértés és új együttműködés esélyét.

Mikor fontos az, hogy több átfedés legyen a hálózat (amúgy egymástól elválasztott) csoportjai között? Akkor, amikor a hálózat egésze egy korábban nem ismert, új helyzettel találja szemben magát. Ilyenkor ugyanis fokozottan szükség van az új megoldásokra, az innovációra. Márpedig, ahogyan az előbb említettem, a hálózatos csoportok között az innovációt a csoportok közötti hidak továbbítják. Jelenleg az egyház olyan helyzetben van, hogy új megoldásokra van szüksége. És ebben a Szentlélek által adott közös formálódással egyetértésre is kell jutnia. Ezért is hasznos, sőt szükséges is az, hogy nagyobb legyen az egyházban a szinodalitás.

A hálózatos csoportok közötti hidak számának növekedése a korábbi intézmények közötti, új intézményközi tereket teremt. Ezek az új intézményközi terek a legtöbbször új megoldásokat is jelentenek. Ezek közül az új megoldások közül azok, amelyek alkalmas választ adtak az előállt új helyzetre, a későbbiek folyamán majd intézményesülhetnek, és egy új, önálló hálózatos csoportot alkothatnak.

Végtelen számú csoportot azonban a hálózat nem tarthat fent. Ugyanígy: egy közösségnek végtelen számú intézménye nem lehet. Ne féljünk tehát elveszíteni azokat az intézményeket, amelyekre már nagyon hosszú ideje nincs igazán szükség. A megkülönböztetés Istentől kapott kegyelme az, amellyel mi, emberek el tudjuk azt dönteni, hogy melyikre van, és melyikre nincs.

Charles Taylor ezeket a hálózatos csoportok közötti, új összetartozásokat a szeretet hálózatainak (*networks of agape*) nevezte. Ezek az új összetartozások a korábbi (általában csak általunk vélt és épített) határokon átnyúlnak. A feltámadt Jézus Krisztus a János szerinti evangélium leírásában a bezárt szobában jelent meg az apostoloknak. Azaz: a feltámadt

Jézus átlépett a falon. Az eddigi gondolatmenetünkben a „fal” két, egymással szomszédos hálózatos csoport között volt. Vajon ezeknek a mi falainknak Urunk Jézus Krisztus feltámadása után is ugyanolyan átjárhatatlanoknak kell maradniuk, mint amilyenek előtte voltak?

NÖVEKVŐ INNOVÁCIÓ A SZINODALITÁSBAN II.: HÁLÓZATOS PERIFÉRIA

A második szinodalitáshoz kapcsolódó hálózatos tulajdonság, amelyről ma szólni fogok, a „network core”, azaz *hálózatos mag*, és a *hálózat periferiája*. A hálózatos mag a hálózat közepén elhelyezkedő, egymással igen sűrű kapcsolatrendszerrel alkotó hálózatos elemek, nódusok csoportja. Ezek a „jól ismert emberek”, vagy „főnökök” a hálózat csoportjain belül. A mai konferencia sok résztvevője az egyház hálózatos magjának a része. A hálózatos periferia tagjai azok a nódusok, amelyek egymással általában nincsenek közvetlen kapcsolatban. A periferia két nódusát a legtöbbször a hálózatos mag egy vagy több nódusa köti össze egymással. A hálózatokban a mag nódusai azok, amelyek a már jól működő, bevált megoldásokat ismerik és működtetik. Az új helyzetekre adott válaszokhoz szükséges új megoldások azonban legtöbbször a hálózatos periferiáról érkeznek.

Miért ilyen fontos a hálózatos periferia szerepe az új megoldások kialakításában? Egy új megoldás a hálózatokban új hálózatos kapcsolatok formájában jelenik meg. Gondoljunk bele! Ha a hálózatos mag nódusait, amelyek már korábban is nagyon sűrű kapcsolatrendszerrel össze voltak kötve egymással, még egy kapcsolattal összekötjük, az a hálózat egésze szempontjából nem jelent semmilyen innovációt. Az innováció csak akkor jelenik meg, amikor egymással addig nagyon távoli kapcsolatrendszerben lévő, azaz: egymástól messze lévő két nódust kötünk össze. Nyilvánvalóan ezek a nódusok a hálózatos periferia részei kell hogy legyenek. Ezért van olyan kiemelkedően nagy szerepe a hálózatos periferiának az innovációban.

A világ hálózatos kapcsolatrendszerében az „Észak”, azaz Észak-Amerika és Európa országai igen sok esetben a hálózatos mag szerepét töltik be. A „Dél”, azaz Afrika, Ázsia és Dél-Amerika országai sokszor a periferia szerepét kapják. Fokozottan kell tehát figyelniük arra, hogy az innováció igen sokszor a periferiáról jön! Azaz ma már a „Dél” misszionálja „Északot” és nem fordítva – mint akár még száz évvel ezelőtt is. Erre sok örömteli példát látunk már itt, Magyarországon is, amikor afrikai, indiai, ázsiai és dél-amerikai papok és szerzetesek segítik a Magyar Katolikus Egyház munkáját.

NÖVEKVŐ INNOVÁCIÓ A SZINODALITÁSBAN III.: HÁLÓZATOS HIERARCHIA

A harmadik és utolsó, a szinodalitással összefüggő hálózatos fogalom, amelyet a mai előadásomban még említeni fogok, a *hálózatos hierarchia* lesz. A hierarchia fogalmát az irá-

két, egymással szomszédos
Urunk Jézus Krisztus feltáma-
int amilyenek előtte voltak?

ZATOS PERIFÉRIA

ság, amelyről ma szólni fogok,
ja. A hálózatos mag a hálózat
szert alkotó hálózatos elemek,
ök" a hálózat csoportjain belül.
gjának a része. A hálózatos pe-
nincsenek közvetlen kapcsolat-
egy vagy több nódusa köti össze
a már jól működő, bevált megol-
aszokhoz szükséges új megoldá-

egoldások kialakításában? Egy új
ában jelenik meg. Gondoljunk be-
nagyon sűrű kapcsolatrendszerrel
ekötjük, az a hálózat egésze szem-
sak akkor jelenik meg, amikor egy-
raz: egymástól messze lévő két nó-
zatos periféria részei kell hogy le-
zatos perifériának az innovációban.
az az Észak-Amerika és Európa or-
k be. A „Dél”, azaz Afrika, Ázsia és
k. Fokozottan kell tehát figyelniük
Azaz ma már a „Dél” misszionálja
zelőtt is. Erre sok örömteli példát lá-
ázsiai és dél-amerikai papok és szer-

HÁLÓZATOS HIERARCHIA

hálózatos fogalom, amelyet a mai elő-
ia lesz. A hierarchia fogalmát az irá-

nyított hálózatokban lehet értelmezni, ahol két egymással szomszédos hálózatos nódus között az információ az egyiktől áramlik a másik irányába. Azok a nódusok, amelyek az információ továbbítási sor tetején helyezkednek el, a hierarchikus felépítésben magasabb szinten vannak.

A hierarchia mértéke nagyobb akkor, amikor a hálózat által kódolt komplex rendszer szokványos helyzetben van, és nincs szüksége új válaszokra. Miért? Azért, mert a közös válaszokat csak korlátozott számú központi, a hálózat magjában elhelyezkedő nódus tudja egymással egyeztetve kialakítani. Ezekből a központi nódusoktól áramlik az információ a periféria nódusai felé. Amikor a hálózat új helyzet elé kerül, akkor szükség lesz a hierarchikus szintek közötti fokozott kommunikációra. Ahogyan az előbb mondtam, a periféria nódusai részt vesznek az innovatív, új megoldások kialakításában. Ez igen erősen növeli a hálózat hierarchikus szintjei közötti kommunikációt. A mai konferencia és a szinodalitás is ilyen, a hierarchikus szintek közötti, a horizontális hálózatos kommunikációt növelő esemény. A szinodalitás tehát éppen azokban az új helyzetekben segíti legjobban a hierarchikus szintek közötti kommunikációt, amilyenekkel napjaink kereszténysége is szembesül.

Ahhoz, hogy a közös választ a hálózat egésze megfogalmazza, és utána hatékonyan végrehajtsa, egyeztetni és segíteni kell. Emberek alkotta hálózatban egy nódus csak korlátozott számú nódussal tudja az egyeztetés és segítség feladatát elvégezni. Muszáj tehát több hierarchikus szintet kialakítani egy hálózatban akkor, amikor szokványos helyzetben van. Különösen abban az esetben van szükség több hierarchikus szintre, amikor egy hálózat mérete nő. Nem véletlen tehát, hogy a katolikus egyházban, ahogyan a konstantini fordulat után nőtt, szükség lett az érseki, majd a bíborosi szint bevezetésére.

Luther Márton mozgalmának elején semmilyen hierarchiát nem akart az újonnan alakuló evangélikus egyházban. Aztán ki kellett építenie egy ilyen hierarchiát, mert a tanítás tisztaságának és az egyház törvényes rendjének megőrzése miatt szükség lett erre a növekedő evangélikus egyházban. Megkockáztatom azt, hogy ha az evangélikus egyház tízszer ekkora lenne, akkor szüksége lenne bíborosokra is – ha esetleg nem is így nevezné őket. Ha a katolikus egyház lenne tízszer nagyobb, benne is kellhetne még egy, a bíborosok és a pápa között álló hierarchikus szint. Azonban a hierarchikus szintek száma korlát nélkül nem növelhető. Ha túl sok hierarchikus szint lesz a hálózatban, akkor ugyanúgy elvesz az információ lényege addigra, mire leér a legalsóra, mint a korábban említett sugdosós játékban. Azaz egy működőképes hálózatban 5-6 hierarchikus szintnél több nem igazán lehet. A föld irányításában – beleértve a hasonló méretű katolikus egyház irányítását is – nagyjából most éppen ennyi hierarchikus szint működik. Talán ezért is van az, hogy teremtő Istenünk mérhetetlen bölcsességével a föld lakosságának éppen annyinak kell lennie, amennyi ezen a földön meg tud élni, és éppen hogy elfér. Ha ugyanis a jelenleginél tízszer ekkora méretű-

re nőnék, akkor már annyi hierarchikus szint kellene az irányításhoz, amennyi – az emberiség teremtettségének a mai állapotában – az információközlés jelenlegi eszközeivel már nem értené meg egymást. Tehát egy még sokkal népesebb világnak nemcsak hússzív kellene a kőszív helyett, hanem új agy is kellene ahhoz, hogy megértse egymást. Azt persze nem tudhatjuk, hogy Teremtő Istenünk mennyire adja meg az embernek éppen most egy új agy, illetve egy gyökeresen más kommunikáció – pl. a szív, a Szentlélek kommunikációja az értelem helyett – esélyét.

Előadásom végéhez közeledve hadd foglaljak össze három gondolatot Ferenc pápának a II. Vatikáni Zsinat 60. évfordulóján, október 11-én elmondott beszédéből. 1. Az egyháznak pásztorként az emberek között, és nem halászként az emberek fölött kell lennie. 2. Az egyháznak le kell győznie az önmaga körül forgás kísértését. 3. Az egyháznak nem szabad engednie az egymással szemben álló csoportok közötti szakadás kísértésének sem. Vegyük észre, hogy a hálózatos csoportok közötti hidak, a hálózatos periféria innovatív szerepe és a hálózatos hierarchia szintjei közötti, horizontális kommunikáció mind-mind segítik azt, hogy az egyház az emberek között legyen, hogy ne önmaga körül forogjon, és hogy ne szakadjon csoportokra.

A SZINODALITÁS MINT A TEREMTETT VILÁG EGÉSZÉBEN MEGNYILVÁNULÓ HÁLÓZATOS SZÜKSÉGSZERŰSÉG

A hálózatos csoportokat összekötő hidak, a hálózatos periféria és a hierarchikus szintek közötti fokozott kommunikáció innovatív szerepe a hálózatok új helyzetekre adott válaszána kulcsfontosságú elemei. Ez a szabály általánosan érvényes minden hálózatban: a sejtektől a társadalmakig. Mindhárom, hálózatos jellemző: a hidakat, a periféria és a hierarchikus szintek kommunikációját erősíti a szinodalitás. A szinodalitás tehát egy új helyzetre adott olyan rendszerszintű válasz, amely segíti felfedezni az új megoldásokat, és segít felszínre hozni az új válaszokban mozgósítható, alkotó energiákat az egész egyházon belül. A szinodalitás erősítésével tehát követjük azt az általános törvényszerűséget, amelyet a teremtettség világa egésze magában hordoz, azaz: valószínűleg jól követjük ezzel Urunk akaratát.

Áldott utat kívánok valamennyiünknek ezen az együttes úton, ebben a szün-hodoszban! Emlékezzünk vissza a János szerinti evangélium gyönyörű soraira: „Jézus így válaszolt: Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csak énáltalam.” (Jn 14,6) Az együttes út, a *szün-hodosz* nem másutt van, hanem a Jézus Krisztusban. Ez vezet el minket az igazságra, amely nem más, mint Jézus maga, a Mennyei Atya közelsége. Ez pedig megadja nekünk az örök életet. Ámen.

TEVÉKENY RÉSZVÉTEL A KÖZÖS- SÉGBEN

ÖKUMENIKUS
KONFERENCIA
A SZINODALITÁSRÓL

SZERKESZTETTE
DEJCSICS KONRÁD OSB
GÖRFÖL TIBOR

**EX LIBRIS
CSERMELY PÉTER**

Pannonhalmi Főapátság
Bencés Kiadó, 2023

TARTALOM

<i>Előszó a kötethez</i>	7
<i>Bevezető a konferenciához</i>	9
<i>A konferencia programja</i>	11
<i>Köszöntők</i>	14
<i>Előadások</i>	
Mario Grech: A szinódus: a közösség és a testvériség útja	23
Musa Panti Filibus: Egy evangélikus hívő töprengése a szinodalitásról és a keresztény egységről	33
Job Getcha: A szinodalitás ortodox szempontjai	43
Alois Löser: Létrehozható-e a keresztények egysége?	51
Johannes Oeldemann: A szinodalitás ortodox tapasztalata	59
Sabino Chialà: A szentek közössége és a keresztények megosztottsága	75
Zamfir Korinna: Konciliaritás az Egyházak Ökumenikus Tanácsa irataiban	79
Csermely Péter: A szinodalitás mint hálózatos szükségszerűség	99
Fazakas Sándor: Koinónia a reformátori teológiában	105
<i>Kerekasztal-beszélgetés</i>	117
Mario Grech <i>bíboros igehirdetése</i>	129
<i>Könyörgések az ökumenikus vesperáson</i>	132
<i>A konferencia előadói</i>	137